

Szamojéd nyelvtanulmányok I.*

Bevezetés

Az uráli nyelvészeti kutatásokat nagymértékben hátráltatja az a körülmény, hogy egyes nyelveket, nyelvjárásokat csak nagyon hiányosan ismerünk. A szamojéd nyelvészet művelői különösen nehéz helyzetben vannak, hiszen a ma is élő négy szamojéd nyelv közül kettőről, az enyecről (jeniszeji-szamojéd) és a nganaszánról (tavgy-szamojéd) igen keveset tudunk. Az enyec és nganaszán nyelvi kutatások sürgősségét nem kell bizonyítgatnom. Elég ha utalok arra, hogy az enyeczek pl. már csak kb. 300-an vannak, és mivel kis létszámuk miatt nem volt érdemes számukra írásbeliséget létrehozni, félő, hogy áttérnek más nyelv használatára, még mielőtt nyelvüket kellőképpen megismertük volna.

Az enyeceket régóta három csoportra szoktuk osztani: chantajszkiaakra, bajichaiakra és karaszinóiakra. A chantajszkiakat újabban belső eredetű elnevezéssel *maddu*, a bajichaiakat pedig *baj* néven szoktuk emlegetni. A karaszinóiakhoz tartozó nemzetségek (род) saját nevei: *muggadi*, *juči* és *jad*. DOLGICH szerint 1926—28-ban az enyeczek következőképpen oszlottak meg: *maddu* : 171, *baj* : 80, *muggadi* : 116, *juči* : 32 és *jad* : 10 (Бытовые рассказы енецов 232—235).

Az enyec nyelv kutatásának történetét nagyon könnyű megírni. Elég, ha csak két nevet említünk meg: CASTRÉN és PROKOF'JEV. A korábbiak, akik csak elszórt szavakat jegyeztek le, mint pl. Klaproth, Pallas stb., kevésbé jelentősek. CASTRÉN alapos nyelvtani leírást ad a chantajszki és a bajichai nyelvjárásról a Grammatik der Samojedischen Sprachen című művében. Szójegyzéke is ezekből a nyelvjárásokból tartalmaz szavakat: Wörterverzeichnis aus den samojedischen Sprachen. PROKOF'JEV a bajichai nyelvjárást írja le, s csak kevés esetben utal a chantajszki nyelvjárás eltérő vonásaira. Ő az egyetlen, aki összefüggő enyec szöveget is közöl, sajnos, csak öt és fél sornyi terjedelemben (Jazyki i pišmennost narodov Severa I.). A karaszinói nyelvjárást szinte teljes homály fedi. Azért nem írtam teljes homályt, mert K. DONNER három oldalnyi jeniszeji-szamojéd szójegyzékében van kb. 50 karaszinói szó is (SUSAik. LVIII, 12—15).

Az enyec nyelv alaposabb megismeréséhez szeretnék hozzájárulni a rendelkezésemre álló enyec szövegek és szavak közzétételével. Fogyatékosága közleményemnek, hogy nem saját magam jegyeztem le, hanem levelezés útján szereztem értesüléseimet N. D. BOLINTÓL. BOLIN 1929-ben született, a Potapovóban élő erdei enyeczek nyelvjárását beszéli anyanyelveként, a *muggadi* nemzetséghez tartozik, jelenleg szakfelügyelőként dolgozik. Potapovo a Jeniszej

* Köszönetet mondok Hajdú Péternek a szövegek elemzése közben adott sok hasznos tanácsáért, továbbá H. Tóth Imrének, aki kapcsolatba hozott anyagközlőmmel és az orosz fordítást átnézte. M. T.

jobb partján fekszik kb. 80 km-re délre Dudinkától. Művelt, anyanyelve iránt érdeklődő ember. Mindenkor a legnagyobb készséggel volt segítségemre, s önzetlen támogatásáért őszinte köszönet illeti meg nemcsak az én részemről, hanem az uráli nyelvtudomány részéről is.

Az alábbi szövegek és szavak tehát az eddig ismeretlen karaszinói enyec nyelvjárásból valók, s az erdei *muggadi* nemzetség nyelvét mutatják be. A DONNER által feljegyzett szavak több esetben eltérnek az itt közölt adatoktól: D. *eđe* 'apa' ~ *ese*, D. *ḡḡ*, *ḡḡ* 'fehér' ~ *sihwajgu*, D. *ḡoḡwa*, *ḡūḡw*, *ḡoḡwa* 'jó' ~ *sujzān* 'jól', D. *ḡi* 'éjszaka' ~ *pi*. Azt hiszem, levélíróm a *ḡ* hangot *z* (*ž*), az *ḡ* hangot pedig *f* (*φ*) betűvel jelölte volna. A karaszinói nyelvjárás mind a chantajszkítól, mind a bajichaitól különbözik. Közelebb áll a bajichaihoz, de egyes esetekben a chantajszkival egyezik meg, pl.: *kamuz* 'ház' ~ B. *kámodo* ~ Ch. *kámoro*, *keze* 'vad rénszarvas' ~ B. *kéde* ~ Ch. *kére*; *kirba* 'kenyér' ~ B. *kiroba* ~ Ch. *kiloba*; *ḡaza* ~ 'megy' ~ B. *jada* ~ Ch. *jara*; *dere* 'nap' ~ B. *jére* ~ Ch. *jéle*; *pazoj* 'írott' ~ B. *jada* ~ Ch. *fara*; tárgyas sgl. személyrag: *-bo* ~ B. *-j* ~ Ch. *-bo*; a duális 1. személy ragja *-bi* ~ B. *-j*, *-ni* ~ Ch. *-bi*.

Szövegek

A szövegeket latin betűs átírásban közlöm. Minden szót betűről betűre írtam át, de igyekeztem a finnugor nyelvészetben szokásos jelölésmódot is tekintetbe venni. A következő megfelelésekre szeretném fölhívni a figyelmet: *s = c*, *š = ш*, *w = в*, *i = и*, *ḡ = ы*, *e = е*, *ε = э*, *η* és *ηḡ = иг*. A *ь*, *е*, *ё*, *и*, *ю*, *я* előtti mássalhangzó lágyságát minden esetben '-vel' jelöltem, de csak a *t*, *d*, *n*, *s*, *l* és *č* betűknél. Adatközlőm szerint az *i* előtt minden mássalhangzó lágy. A gégezárhangot ['] jelöli az eredeti szövegben is és az én átírásomban is. A ' jel használata a szövegekben nem következetes, s én, az eredeti leíráshoz ragaszkodva, nem igazítottam ki a helyenként megfigyelhető pontatlanságokat. A magánhangzók hosszúságát N. D. BOLIN hol magánhangzó-kettőzéssel, hol [ː] ékezzettel jelölte.

1.

mod muggadiz. 1929 pohan sujazod. škola inspektoros mozraz. tike mozā seblajgu niŋa. okrugua aga. ozhon peri samcoto litobiz. eke dere mekoneh adiz, teta molos da ubohon ewobiz. tore ti direz.

sobregbozad poa kaŋiahaz, ināj modjazod. molos ituza sihwajguos kaŋibit. mod našil tudābos. teazahua u kasās kaŋibid — ināj neŋ seŋid manas.

mod neŋ toneā. onaj enčew' bazān neŋ durid dohara. neŋ eseza šelkupos, ēza lusa. ozhon mekoneh lusa bazān durimobi'. bu' ublajguon hantj baza tene. mod onaj bazān sujzān durinaz. durak baza ŋubtore' sujzān tenēw. ullajguon oša' baza noduaz. teaza mod nehu' nej. kasa nej' tonea. šize nečehui ŋomo derehon sujahid.

2.

kasa toneas ŋela muggadi. bu' ujza ne ujraha ebit. ujhinita ublajgu bogola bazabis. boglada aruahaz, ŋela mugad samada eztabizas. mugahan enčew tike bogla kazabizu. tozlikohoz kasar nezda obuhua ne mubis. nezda muhas mubi, ŋomo neda bewza beabiza. ozhoda beabiza, bu kerta nehoz sujzān suzros tenebis. tore peri ewobi — nezda muda, tozlikohoz beadaza. ti bu nezoda modina ozimāt, turutinos.

3.

kudhan nehu tij ebił. tozłikohoz sizés kanibiš. baj, muggadi ŋomo tizős kanibił. bajd bemo debiš kwitancijda đupiš. tikhon-ti lusa bemod manńńw : kuń eza' ? kwitancijbi đuaz. teaza tizoj kuń đireda? lusa bemor karasínskoj muggadihiz ŋwabiza. tezu-ti aga bemozodu baj bemo ebi, ubłajgu bemős muggadi šedabi'. muggadir peri aga bemős ead komas — ŋizod nobzara. tore peri ŋomohon đirerizod, ŋomo tizős kanil.¹

A következőkben az enyec szövegek magyar fordítását adjuk.

1.

Én muggadi vagyok. Az 1929. évben születtem. Szakfelügyelőként dolgozom. Ez a munka nem könnyű. A körzetünk nagy. Ezért mindig a repülőgépeket figyelem. Ezen a napon otthon ülök. Holnap már a területnek a végén vagyok. Íme így élek.

Amikor 15 év elmúlt, megláttam a bátyámat. A haja már fehér lett. Én alig ismertem meg. Most te már — úgy tűnik — férfi lettél, mondta a bátyám rám nézve.

Nekem van feleségem. Enyec nyelven a feleségem nem tud beszélni. A feleségem apja szelkup volt, az anyja orosz. Ezért otthon orosz nyelven beszélünk. Ő egy keveset tud chanti nyelven. Én enyec nyelven jól beszélek. A jurák nyelvet szintén jól tudom. Kevés evenki beszédet hallok. Nekem most három gyermekem van. Van egy fiunk. Két leányunk egy napon született.

2.

Volt egy férfi, ŋela Muggadi. Az ő mellei nő melléhez hasonlóak voltak. A melleivel kis medvét szoptatott. Amikor a medvéje felnőtt, ŋela a vadat az erdőbe küldte. Az erdőben az emberek ezt a medvét megölték. Ezután a férfi feleségül vett egy nőt. Feleségül venni vette, csak a feleségét hamarosan elhagyta. Azért hagyta el, mert ő maga jobban tudott varrni a feleségénél. Így volt mindig, feleségül veszi, aztán elhagyja. Ím őtőle származunk mi, Turutinok.

3.

Régebben három nemzetség volt. Azután kettő lett. A Baj és a Muggadi egy nemzetség lett. A baj főnök részegen elveszítette a nyugtát. Akkor az orosz főnöknek mondja: Hogy leszünk? A nyugtát elvesztettem. Most hogy fog élni a nemzetségem? Az orosz főnök a karaszinóiakat a muggadiakkal egyesítette. A nagy főnök most a baj főnök lett, kis főnöknek muggadit tettek. A muggadi mindig nagy főnök akart lenni, de nem engedték. Így mindig együtt éltek, egy nemzetséggé lettek.

Szójegyzék, nyelvtani magyarázatok

A szójegyzék a szövegek szavain kívül egyéb szavakat is tartalmaz. Az enyec szó után következik a jelentés magyar nyelven, mindig sgnom.-ban, ill. sg3. személyben, függetlenül attól, hogy a szó az enyecben más alak-

¹ Az utóbbi két történet megtalálható Долгич Мифологические сказки и исторические предания енцев című művében orosz nyelven.

ban áll. Ezután feltüntettem, hogy a szóhoz milyen végződéses járulnak, de a ragtalan sgnom-acc-gen.-t, ill. az aor. sg3. személyt nem magyarázom. Végül megemlítem a szó etimológiai megfelelőjét a nyenyecből és a magyarból vagy valamely másik finnugor nyelvből. A nyenyec szó utáni szám LEHTISALO Juraksamojedisches Wörterbuch-jára, a magyar szó utáni pedig COLLINDER FUV.-jára vonatkozik.

<i>adiz</i>	ül: aor. sgl. ~ <i>ṅāmtā</i> (18)
<i>aga</i>	nagy ~ <i>ṅārka</i> (18)
<i>aruahaz</i>	fel nő: nomen actionis, sgl. ~ <i>ṅār</i> (16)
<i>baj</i>	Az egyik enyec nemzetség neve. — <i>bajd</i> : nem világos alak, lehet hogy a szó régebbi változata őrződött meg benne, hiszen a <i>baj</i> nemzetség az írott forrásokban először <i>bajd</i> néven szerepel. ~ <i>waj</i> (52, vö. HAJDÚ: SUSAIK. LIV, 74–75).
<i>bataš</i>	kiönt: inf. ~ <i>wāptā</i> (56)
<i>baza</i>	nyelv, szó — <i>bazān</i> : sgprol. ~ <i>wādā</i> (57)
<i>bazabiš</i>	táplál: narr. múlt sg3. ~ <i>wādā</i> (57) ~ <i>vezet</i> (67)
<i>beabiza</i>	elhagy (feleséget): narr. aor. obj. (1) sg3. — <i>beadaza</i> : a -za obj. (1) sg3. személyrag, a -da nem világos.
<i>bemo</i>	főnök — <i>bemod</i> : sglat. — <i>bemor</i> : sgnomPxsg2. — <i>bemōš</i> : essiv-transl. — <i>bemozodu</i> : predestinativ dat. pl3. ~ <i>jērw</i> (114)
<i>bewza</i>	hamar
<i>bi'</i>	víz ~ <i>jī'</i> (123) ~ <i>víz</i> (67)
<i>bine-</i>	kötél ~ <i>jīne</i> (131) ~ <i>öv</i> (69), a magyar szó a FUV.-ban nincs meg.
<i>bitud</i>	gondol: inf. — <i>biaz</i> : aor. sgl. ~ <i>jī</i> (121)
<i>biuw</i>	tíz ~ <i>jū'</i> (139) ~ ? <i>öt</i> (67)
<i>bogola</i>	medve — <i>bogla</i> : sgacc. — <i>boglada</i> : sgnomPxsg3. ~ <i>wark</i> (48)
<i>bu'</i>	ő — <i>bu nezoda</i> : abl. < ket <i>bū</i> , <i>buda</i>
<i>bu kerta</i>	ő maga ~ <i>ḡarn</i> (152)
<i>budu'</i>	ők: <i>bu' 'ō</i> + <i>-du'</i> gen-accPxpl3.
<i>būse</i>	öregember ~ <i>wesaku</i> (68)
<i>da</i>	föld ~ <i>jā</i> (86)
<i>dagua</i>	nincs ~ <i>janḡō</i> (100)
<i>daza</i>	megy — <i>dazaz</i> : aor. sgl. ~ <i>jādā</i> (103) ~ lp. <i>jotte</i> ~ <i>jode</i> (19)
<i>daza</i>	liszt ~ <i>jā</i> (88)
<i>debiš</i>	részeg: essiv-transl. ~ <i>jābē</i> (101)
<i>dere</i>	nap — <i>derehon</i> : sgloc. ~ <i>jāle</i> (91) ~ lp. <i>jálákás</i> (17)
<i>dī</i>	enyv ~ <i>jībe</i> (132) ~ finn <i>tymä</i> (64)
<i>direz</i>	él: aor. sgl. — <i>direda</i> : sg3., a -da megfelel a nyenyec -ta futurum-jelnek. PROKOF'JEV is említ egy -da képzőt, amellyel jövő időt lehet kifejezni. — <i>dīrerizod</i> : múlt pl3., a -ri inchoativ képző ~ PR. -ri. Tárgyas igealaknak látszik, bár a szöveg-összefüggés nem kíván tárgyas igét. Az alanyi ragozású pl3. végződése -t. ~ <i>jīlē</i> (127) ~ <i>él</i> (10)
<i>dohara</i>	nem tud ~ <i>jexerā</i> (107)
<i>duaz</i>	elvezít: aor. sgl. — <i>dupiš</i> : múlt sg3., -pi- ? ~ <i>jō'</i> (138)
<i>durak</i>	nyenyec < orosz
<i>durid</i>	beszél: inf. — <i>durinaz</i> : aor. sgl., az -ṅ- gyakorító képző — <i>durimobī'</i> : aor. dul. ~ <i>jōdime</i> (136)

- eke* ez — *eker* : predikatív alak ~ ez (C. 9)
- enčew* ember: plnom — *enčew'* : plgen. — *onaj enčew' bazān* : az igazi emberek (= enyecék) nyelvén ~ *nenec'* (318)
- esza* apa: sgnomPxsg3. ~ *nise* (327) ~ *ős* (16)
- ebi* létige: narr. sg3. — *ebil* : narr. múlt pl3. — *ewobi* : narr. aor. sg3. — *ewobiz* : narr. aor. sgl. — *eza'* : interrogatív ? pl1. — *ead* : nomen actionis, sgaccPxsg3. ~ *ňäe-* (25)
- ēza* anya: sgnomPxsg3. ~ *nebe* (321) ~ *eme* (10)
- esztabizas* küld: narr. múlt obj. (1) sg3. ~ *ňädä* (27)
- hantj* osztják < orosz
- ināj* bátya: sgnomPxsgl. ~ *niheka* (325) ~ finn *eno* (SKES. I, 39)
- inspektoros* felügyelő: essiv-transl. < orosz
- ituza* haj: plnomPxsg3. ~ *ňäept* (25) ~ finn *hapsi* (14)
- kamo* vörösfenyő ~ *čarw* (166)
- kamuz* ház ~ *čarad, kārwat* (166)
- kañi* megy — *kañiz, kañid* : aor. sgl-2. — *kañit* : aor. pl3. — *kañibis* : narr. múlt sg3. — *kañibid* : narr. aor. sg2. — *kañibit* : narr. múlt pl3. — *kañ* : imper. sg2. — *kañis* : inf. — *kañiahaz* : nomen actionis, sgabl. — *kañibut* : gerundium conditionale, Pxsg2., *kañibut tarā* : menned kell — *kañibuta* : ger. cond., Pxsg3. — *kañibuñ* : ger. cond., Pxsg1. ~ *čäe-* (181)
- karasinskoj* karaszinói: place. < orosz
- kare* hal ~ *čälē* (165) ~ *hal* (21)
- kasa* férfi — *kasās* : essiv-transl. — *kasar* : sgnomPxsg2. ~ *čāsawa* (173)
- kazabizu* megöl: narr. aor. obj. (1) pl3. ~ *čādā* (176) ~ *hal* (28)
- keze'* vadren — *kezer'* plnom. ~ lp. *godde* (13)
- kezerod* vadrenre vadászik — *kezerud* ua.
- kirba* kenyér < orosz
- kodo* szán(kó) ~ *čan* (155) ~ cser. **künžö* (30)
- komas* akar: múlt sg3. ~ *čarwā* (152) ~ md. *karma* (22)
- koru* kēs ~ *čar* (151) ~ finn *kuras* (29)
- kua* nyírfa, ennek a szónak a kiejtéséről N. D. BOLIN a következőket írja: Az *u* betű itt egy *u* és *o* közötti hangot jelöl, a szó végén a rövid *a* torokhang-színezettel ejtendő ki, képzésekor a nyelv hátsó része kissé fölemelkedik. ~ *čō* (189) ~ finn *koivu* (25)
- kudhan* korábban, régebben ~ *ču-* (197) ~ *ho-l* (26)
- kuñ* hogyan? ~ *ču-* (197) ~ *ho-l* (26)
- kuō* gerenda
- kuze* kanál ~ *čū* (200)
- kwitancijbi* nyugta: sgaccPxsg1. — *kwitancijda* : sgaccPxsg3. < orosz
- ljetobiz* figyel: narr. aor. sgl. ~ *ljetampā* (226) ~ *lát* (31), ez az enyec szó eddig ismeretlen volt.
- lusa* orosz < orosz
- manaš* mond: múlt sg3. — *manñiw* : *man* + *ñiw* : tagadó ige, erős állítás kifejezésére ~ *mān-* (253) ~ *mond* (33), ez az enyec szó eddig ismeretlen volt, *mond* szavunknak tehát egy újabb megfelelése került elő.
- mekoneñ* otthon: sglocPxsg1. vagy -Px dul. ~ *ma'* (266)

- mod* .én — *neh* : lat. ~ *mañ* (247) ~ *én* (35)
- modina, modina'* mi
- modjāz* meglát: aor. sg1. — *modjazod* : múlt sg1. ~ *manē'* (245)
- mološ* már ~ *malē* (241)
- motaš* vág: inf. — *muturoda* : participium praesens, a -ro- gyakorító képző ~ *madā* (248)
- motu* hat (számnév) ~ *mať* (249)
- mozā* munka — *mozraz* : aor. sg1. ~ *manzara-* (246) ~ *mozog* (35)
- mubiš* vesz: narr. múlt sg3. — *mubi* : narr. aor. sg3. — *muhaš* : inf. — *muda* : ? ~ *me-* (258)
- muga* erdő — *mugad* : sglat. — *mugān* : sgprol. — *mugahaz* : sglabl. — *mugahan* : sgloc. ~ *tavgi munku*
- muggadi* Az egyik enyec nemzetség neve. Eredeti jelentése: 'erdei' (vö. ДОЛГИХ, БЫТОВЫЕ РАССКАЗЫ ЕНЦЕВ 233). Ma is erdős vidéken élnek. — *mugaddiz* : aor. sg1. — *muggadihiz* : pllat. — *muggadir* : sgnomPxsg2.
- našil* nehezen, valahogy < orosz
- nēčehuī* leány: dunomPxdu1. ~ *nēkōce* (312)
- nehu'* három ~ *nāhar* (301)
- nej* feleség, nő — *nej* : sgnomPxsg1. — *nehoz* : sglabl. — *neda* : sgaccPxsg3. — *nezda* : predestinativ dat. sg3. ~ *nē* (312) ~ *ne* (41)
- nej* gyermek: sgnomPxsg1. vagy -Pxdu1. — *kasa nej* : fiúgyerek ~ *nū* (330)
- neh* *mod* 'én' lat.-a
- nezā* kilenc
- nīŋa* tagadó ige: az -ŋ- gyakorító képző — *nizod* : múlt obj. (1) pl3. ~ *nī-* (326) ~ *ne* (38), COLLINDER a nyenyec szót nem veszi föl a magyar *ne* megfelelői közé, pedig az is nyilván odatartozik enged (отпустить): puszta igető a tagadó ige mellett.
- nobzara* hall: aor. sg1. ~ *namtā* (281)
- noduaz* rénszarvasbőr-takaró ~ *nūr* (332) ~ lp. *njāllā* ~ *njālā* (39), COLLINDER az enyecből nem hoz adatot, bár a szó ПРОКОФ'ЈЕВ-nál is megvan, de ő 'крытая лодка' jelentésben közli.
- nūore* tulajdonnév
- ŋela miggadi* csak, vö. *ŋu* 'egy'
- ŋomo* együtt, vö. *ŋu* 'egy'
- ŋomohon* egy — *ŋomo drehon* : egy napon ~ *ŋōb'* (38)
- ŋu* egyesít: narr. aor. obj. (1) sg3., vö. *ŋu* 'egy'
- ŋuabiza* szintén: *ŋu* 'egy' + *tore* 'ügy'
- ŋubtore'* egy bizonyos, valamiféle, vö. *ŋu* 'egy'
- obuhua* körzet: sgnomPxpl1. < orosz
- okrugua* igazi; enyec ~ *nenai* (317)
- onaj* evenki, dolgán: plnom. — *sez pazoj oša'* : evenki, tk. tetovált arcú *oša* ~ *ŋacē-* (11), vö. még HAJDÚ: SUSAIK. LIV, 80.
- oša'* hús ~ *ŋamsa* (8)
- oza* ezért én stb.: *oz* tő + sglatPxsg1. ill. Pxdu1. — *ozhoda* : sglat-Pxsg3. ~ *ŋadeban* (13)
- ozhoñ* származik, előjön: múlt pl1. ~ *ŋadā* (12)
- ozimāt* ír: participium perfectum ~ *pādā* (384) ~ ? *fest* (11)
- pazoj*

<i>peri</i>	mindig
<i>pi</i>	éjszaka — <i>pij</i> : éjjel ~ <i>pī</i> (381)
<i>pidoš</i>	fél: inf. ~ <i>piŭ-</i> (384) ~ <i>fél</i> (47)
<i>piđu</i>	hermelin ~ <i>pije</i> (383) ~ lp. <i>buoidá</i> (6)
<i>poa</i>	év — <i>pohan</i> : sgloc. ~ <i>pō</i> (355)
<i>sobregbozad</i>	tizenöt: <i>sobreg</i> 'öt' + <i>biuw</i> 'tíz' sglat.-a ? A 'tíz' jelentésű szó minden nyelvjárásban -d- tövű, s az intervokális <i>d</i> -nek ebben a nyelvjárásban <i>z</i> felel meg, a lat. ragja pedig -d. vad(állat): sgaccPxsg3. ~ <i>sārmik</i> (405) ~ lp. <i>čōrmā</i> (8)
<i>samada</i>	vad(állat): sgaccPxsg3. ~ <i>sārmik</i> (405) ~ lp. <i>čōrmā</i> (8)
<i>samoloto</i>	repülőgép: placec. < orosz
<i>sea</i>	lapát ~ <i>šīwa</i> (444)
<i>seblajgu</i>	könnyű: a - <i>gu</i> nyomósító képző ~ <i>šibī</i> (447) ~ finn <i>keveä</i> (24)
<i>šedabi'</i>	csinál, tesz (сделать): narr. aor. pl3. ~ <i>šertā</i> (438)
<i>šelkupos</i>	szelkup: múlt sg3. < orosz
<i>seŋđ</i>	néz: inf. ~ <i>saŋū</i> (397)
<i>seo</i>	hét (számnév) ~ <i>šiw</i> (443)
<i>seza</i>	arc: sgnomPxsg3. — <i>sez pazoj</i> : tetovált arcú, tk. arca írott ~ <i>šā</i> (425)
<i>sezor</i>	sarki róka ~ <i>šātu</i> (433)
<i>šize</i>	kettő — <i>šizēs</i> : essiv-transl. ~ <i>šidē</i> (448) ~ <i>két</i> (21)
<i>šizīt</i>	nyolc ~ <i>šidāntēt</i> (449)
<i>šilwajguoš</i>	fehér: essiv-transl., a - <i>gu</i> nyomósító képző ~ <i>šēr'</i> (410)
<i>škola</i>	iskola < orosz
<i>sobreg</i>	öt ~ <i>sambalaŋ</i> (395)
<i>sujazod</i>	születik: múlt sgl. — <i>sujahid</i> : múlt du3. ~ <i>sōjā</i> (414)
<i>sujzān</i>	jól: sgprol. ~ <i>sawa</i> (391)
<i>šuzbiču</i>	mese ~ <i>šūdbapc</i> (456)
<i>suzroš</i>	varr: inf. ~ <i>šēdā</i> (411)
<i>tarā</i>	kell ~ <i>tārā</i> (471)
<i>te</i>	nyírfaháncs ~ <i>tāe</i> (478) ~ vog. <i>tuj</i> (63)
<i>tene</i>	tud, ismer — <i>tenēw</i> : aor. obj. (1) sgl. — <i>tenebiš</i> : narr. múlt sg3. ~ <i>tēhē</i> (507)
<i>teta</i>	holnap ~ <i>tēpta'</i> (508)
<i>teto</i>	négy ~ <i>tēt</i> (509)
<i>teza, teaza</i>	most — <i>teazahua</i> : - <i>hua</i> nyomósító elem ~ <i>tēda'</i> (509)
<i>tī</i>	íme ~ <i>tī</i> (510)
<i>tīke</i>	ez ~ <i>tukū</i> (520)
<i>tikhon</i>	akkor
<i>tīš</i>	elszáll: inf. ~ <i>tī-</i> (515)
<i>tija</i>	rénszarvas: az <i>i</i> kiejtéséről N. D. BOLIN azt írja, hogy nagyon rövid, <i>i</i> és <i>e</i> közötti hang ~ <i>tī</i> (485) ~ finn <i>teva</i> (62)
<i>tiz</i>	nemzetiség — <i>tizoj</i> : sgnomPxsgl. — <i>tizōš</i> : essiv-transl. ~ <i>ténc</i> (484) ~ osztj. <i>čáčā</i> (60)
<i>tojḅ</i>	elmegy, odamegy ? : Az eredetiben <i>mugad</i> (sglat.) <i>tojḅ</i> 'κ лесу дошѐл'. A <i>дошѐл</i> lehetne bármelyik személy, de a legvalószínűbb az, hogy sgl., mert a levélben közölt egész paradigma sgl. személyben áll. A -ḅ rag homályos.
<i>tonēā</i>	van, létezik — <i>toneas</i> : múlt sg3. ~ <i>tañā-</i> (458)
<i>tore</i>	így ~ <i>tarēm</i> (463)
<i>tozḅikohoz</i>	ezután ~ <i>ta</i> (457)

<i>tu</i>	tűz ~ <i>tū</i> (495) ~ finn <i>tuli</i> (63)
<i>tudāboš</i>	megismer: múlt (obj.) (1) sgl. ~ <i>tumtā</i> (498) ~ <i>tud</i> (63)
<i>tuo</i>	jön: imperativ sg2. — <i>tuaz</i> : aor. sgl. ~ <i>tō-</i> (493) ~ finn <i>tule-</i> (63)
<i>turutiin</i>	A <i>muggadi</i> nemzetség két családból áll: az egyik a <i>turutiin</i> , a másik a <i>bolin</i> : essiv-transl.
<i>ū, u</i>	te < ket <i>u</i>
<i>ublaigu</i>	kicsi: a <i>-gu</i> nyomósító képző — <i>ublaiguon</i> : sgprol.
<i>ubohon</i>	valaminek a vége: sgloc. ~ <i>ηumbaje</i> (44)
<i>ūda'</i>	ti: <i>ū</i> 'te' + <i>-da'</i> : sggen-accPxpl2.
<i>ujza</i>	mell: sgnomPxsg3. — <i>ujhinīta</i> : pllocPxsg3. — <i>ujraha</i> : a <i>-raha</i> comparativusi képző < ket <i>oai</i>

MIKOLA TIBOR